

képzés, továbbképzés lehetőségét. Engedjék meg, hogy ezt ne tartsam semmiképpen takarékoságnak. Ne mindig nemzeti és történelmi tudatunkkal akarjunk takarékoskodni, miközben milliókat veszthetünk el a világ és a népek szemében, hogyha a nemzeti tudatunk és tekintélyünk kapcsán támad valami hiba. Eppen az elmúlt időkben lehetünk tanúi annak, hogy milyen keserves volt az, hogy valaki, valahol eltörölték a történelem érettségi tárgya való tételét és most, hogy a történelem újra érettségi tárgy lett, utólag kezdünk szegyenkezni, hogy miként is tehetjük ezt.

Két évtized után elérkezett az idő, hogy feleletet adjunk a következő három kérdésre. Első: *mit gyűjtünk be a honismereti mozgalom keretében?* Jeliöljük ki a gyűjtés befogadására a bázisintézményeket természetesen körzetenként, megyénként. Másodszor: *hogyan dokumentáljuk ezeket a begyűjtött anyagokat?* Magyarán: itt az ideje, hogy leltárokat és megbízható nyilvántartásokat fektessünk föl a begyűjtött anyagokról, hogy azután hozzá tudjon nyúlni a tudomány, a politikai élet és a közművelődés. S a harmadik kérdés: *hogyan használjuk fel ezeket a begyűjtött anyagokat, hogy tegyük őket közkinccsökké?* Ennek nagyon sok útja és módja van, remélem, hogy a honismereti mozgalom és a konferenciát követő akadémia is sok okos ötletet fog e tekintetben mondani.

Dr. Horváth Ferenc:

Honismereti munka Vas megyében

Húsz éve veszek részt a Honismereti mozgalomban, és ezalatt rádöbbentem arra, hogy a levéltárakban összegyűlt hivatalos igazgatási iratokon túl szükség van olyan források létrehozására, amelyek az élet mindennapjait, a társadalom fejlődésével együtjáró tudatváltozás apró eseményeit rögzítik írásban és képen az utókor számára. Így született meg országosan, mindnyájan tudjuk, a krónikairó mozgalom, amelynek két nagy jelentősége volt. Az egyik a politikai irányultság, amely az elért eredményeket addig csupán tudomásul vevő közömbösségből való kilépést jelentette. Krónikairó körök alakultak, és egyszerű parasztemberek nyelvén fogalmazták meg például a termelészövetkezetek alakulásának sehol le nem írt mozzanatait. A másik, hogy ezzel olyan dokumentáció jött létre, amelynek forrásértéke messze meghaladja a történetírás kereteit.

De volt ennek a mozgalomnak egy olyan erőforrása is, amely a szűkebb haza megismerésén és szeretetén túl tevékeny társadalmi munkára ösztönözte sokszor a falu egész lakosságát és alkotó erővé vált saját környezetének egészségesebbé, szebbé formálásában. Mi, Vas megyeiek legalábbis elmondhatjuk, és azt hiszem ezt országosan is el lehet mondani, hogy így vált a Honismereti mozgalom a falvakban a társadalmi tevékenység és elkötelezettség tényezőjévé, a tanácsi munka társadalmiasításává, az új szocialista embertípus kialakulásának mozgatójává. A Honismereti mozgalom aktívistái adtak sok esetben ösztönzést a népfrontmozgalomba való bekapcsolódásra, szőlláltak meg először nekibátorodva a falugyűléseken, legtöbbször nem is egyéni, hanem a közösséget érintő témákban. Embert formáló erővé vált a Honismereti mozgalom, amelynek jelentőségét a párt és a tanácsi vezetés felismerte és világossá vált, hogy a mozgalom olyan erőket tart számon, amelyek az MSZMP hivatalos politikájában jelentős szerephez juthatnak a termelészövetkezeti és vállalati demokratizmusban és a nagy feladatokhoz oly szükséges nemzeti egység megeremtésében.

Vas megyében a Forradalmi Múzeum létrehozása során szélesedett azoknak a körök, akik munkáshagyományok gyűjtésével foglalkoztak. Rendszeres képzésükkel a Forradalmi Múzeumon kívül a Megyei Művelődési és Ifjúsági Központ is foglalkozik és a megyében mintegy 15—20 vállalat vesz már részt ennek a munkaközösségnek a munkájában. Vas megye tanácsa, a Vas megyei Termelészövetkezeti Központ, a Vas megyei Szakszervezeti Tanács felszabadulásunk 35 éves évfordulójára pályázatot hirdetett termelészövetkezet-történetek, valamint üzemi krónikák és üzemtörténetek írására. 28 pályamű érkezett be a pályázatra, több ezer oldal terjedelemben, s elbírálásuk most folyik. Néha nehéz meghatódottság nélkül olvasni azokat a sorokat, amelyek a szocialista fejlődés névtelen hőseinek tetteit örökítik meg és egyúttal fontos forrásai lesznek a jövő tudományok kutatásának.

Mi a mostani feladatunk? Az MSZMP Vas megyei Bizottságának iránymutatása alapján legfőbb feladatunknak a mozgalom további szélesítését és tartalmi ideológiai elmélyítését tartjuk. A szélesítésben az eddigieknél több gondal szeretnénk foglalni az ifjúsággal, az ifjúsági szakkörökkel, a fiatal történészek megyei fórumának megteremtésével, s ebben számítunk a főiskolák fiataljaira is. A következő öt éves tervünk egyik súlyponti kérdése lesz a honismeret népszerűsítése azokban az új városrészekben, amelyek gombamódra nőnek föl körülöttünk, de kulturális adottságok tekintetében még sok bennük a tennivaló. Ugyanez a gond vonatkozik azokra az úprófalvas településekre is, amelyekben már nincs államigazgatás, nincs iskola, nincs értelmiség. Magára hagyatottsági érzésüket gondosan megszervezett honismereti munkával szeretnénk enyhíteni.

Veszprémi György:

Tevékeny üzemtörténeti munka folyik Győrött a Kisalföldi Gépgyárban

Őszintén meg kell mondanom, hogy az üzemtörténet édes-mostoha gyermeke a honismeretnek. Beszélünk róla, írunk róla, szeretnénk, ha megfelelő rangot kapna a történeti emlékek ápolása, a néprajz, a folklór, a nemzetiségi hagyományok fejlesztése mellett, de legtöbbször megáll az idő az üzemtörténeti kutatás és gyűjtés felett és nagyjából minden marad a régiben. Pedig a hazát, a népet szerető emberek a gyárak és üzemek élete iránt is érdeklődnek. A gyárak a munkás hétköznapi helyei, egy-egy darab a szülőföldről. Ha ez igaz, akkor a kor parancsa, hogy a gyárakra, üzemekre vonatkozó emlékeket kutassuk fel, gyűjtsük össze és tegyük közkincsé. Ezt a célt szolgálja az üzemtörténet írás és a tárgyi emlékek gyűjtése. Természetesen igaz az, hogy a munkáselet ábrázolása önmagában még nem üzemtörténet, mert az üzem termelési, gazdasági, társadalmi egység. Ebből a szémszögből kell vizsgálni és elemezni, de gyűjteni is.

Izgalmas kérdés, hogyan kezdjük meg, milyen módszerrel valósítsuk meg az üzem történetére vonatkozó tárgyak, okmányok gyűjtését. Mint az Egyesült Izzó győri, Kisalföldi Gépgyárának dolgozója fontosnak tartottam, hogy benn az üzemben alakuljon meg a gyár múltja és jelene után érdeklődő munkásokból és alkalmazottakból álló üzemtörténeti szakkör. Semmiféle kötött, merev szabály nem vezérli működésünket, alkalomszerűen tartjuk összejöveteleinket, akkor meghatározzuk a célt, amit el kívánunk érni. Én magam felkerestem az üzem összes, tíz évnél hosszabb ideje dolgozó munkását, hogy visszaemlékezéseiket lejegyezsem. Felhívtát bocsátottunk ki a gyár dolgozóihoz az üzemre vonatkozó fényképek, okmányok és tárgyak gyűjtésére. A környező falvak fészereiben, udvaraiban az enyészetnek hagyott gépeket összeirtuk, sokat a tulajdonosuk boldog örömmel a szakkörnek ajándékozott, ezeket a gyárvezetés által rendelkezésre bocsátott teherautón üzemünkbe szállítottuk. Mások a gyári irattárban kutatnak és összeállítják a termelésre vonatkozó anyagot.

Természetesen ezzel a ténykedéssel nem papírkorszakot akarunk teremteni, hanem a múlt felelevenítése a célunk. Én sem azért írom hetedik üzemtörténeti tanulmányomat a Kisalföldi Gépgyárról, mert betűkből akarok bástyákat építeni magam köré, hanem, mert egyfelől az üzem vezetői szívesen olvassák az elkövetett hibákat, de az eredményeket is, mert ebből bizonyos következtetéseket vonhatnak le a jövőre vonatkozóan, másfelől kutatásom eredményei ösztönzik szaktársaimat is az üzemükre vonatkozó emlékek felkutatásában. Sem az üzemtörténetírás, sem a tárgyi gyűjtés nem nélkülözheti a levéltári kutatást, de a könyvtár látogatását sem. Levéltári anyaggal nem lehet vitába szállni, de az újságcikkeket alapos kritikával kell fogadni. Másik fontos kutatási terület a gyári, de itt is főleg a szakszervezeti irattár. Mindenkinek ajánlom, hogy elsőnek azokat az ügydarabokat, kimutatásokat, termelési jegyzőkönyveket nézzék át, amelyek nem kifelé, hanem házi használatra készültek. Ezek az igazi csemegék!

Az üzemtörténeti tárgyak gyűjtése akkor sikeres, ha az elért eredményeket széles körben megismerik. Ezért rendezünk minden évben előadással összekötött üzemtörténeti kiállítást a Kisalföldi Gépgyárban. Ezeket a kiállításokat üzemünkön kívül is